

Trebaju li nam recenzenti?

|| N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

“Sva sam se izmučila pišući odgovor na recenziju”, potuži mi se na kavi mlada kolegica, pa nastavi: “Napisala sam tri stranice i još ne znam je li dobro.” Kako sam neki dan održao predavanje o tome kako treba pisati recenzije (i na njih pametno odgovoriti), na kojem je bila nazočna i rečena kolegica, to joj je dalo povoda da baš od mene zatraži pomoć. Ne zna što da radi, sva je zdvojna jer joj je recenzent dao primjedbu kako je u istraživanju trebala primijeniti još neke metode. Koje? Nije važno. Nije važno čak ni to da recenzent svoj zahtjev nije obrazložio, pa čak ni to da kolegica nema nikakvog iskustva u korištenju tih metoda. Tipično.

Tipično za što?, pita se čitatelj, a ja mu odgovaram: tipično za prigovaranje. Ručak je bio izvrstan, ali na stolu nije bilo sira. Bile su tri vrste kruha, ali je falio kruh od heljde. Juha je dobra, ali bi još bolja bila da je u njoj bilo žličnjaka. Tipično prigovaranje za stolom i najbolje sjeme za bračnu i inu obiteljsku svađu. Još se više prilika za takve raz(pri)govore pruža kada je riječ o znanstvenom radu. Ručak može biti gotov, ali znanstveno djelo nikad nije gotovo, jer onda bi to bio kraj znanosti. Znanost je uvijek otvorena, svako istraživanje otvara nova pitanja i potiče na nove pristupe. Kad tako ne bi bilo, znanost bi se pretvorila u dogmu.

Jasno je da je teško, zapravo nemoguće ne samo udovoljiti zahtjevu koji je recenzent postavio pred kolegicu, nego ga je nemoguće i razložno odbiti. Kako ćete pokazati i dokazati da vam predložene metode jesu ili nisu potrebne? Jedino tako da obrazložite cjelokupni pristup, drugim riječima da napišete prijedlog (projekt) istraživanja – samo zato da bi udovoljili hiru recenzenta. I što sam na kraju savjetovao kolegici? Napišite ovako: “Zahvaljujem recenzentu na odličnoj sugestiji te ću je razmotriti za buduća istraživanja.” (Evo tebi roge, na!) Kolegica presretna: “Da sam Vas se prije sjetila pitati, uštedjela bih si i truda i živaca.”

Neke stvari dolaze s godinama. Da je, kako piše u Bibliji, “strah Božji početak mudrosti”, osjećao sam (premda toga nisam bio posve svjestan) u svojim mladim godinama. Tada sam recenzenta doživljavao kao Boga, a njegovo (recenzentovo, ne Božje!) mišljenje smatrao sam neprikosnovenom istinom. Danas više ne mislim tako. Recenzije, bilo pozitivne bilo negativne, pišu se najčešće zato da se jedna briga skine s vrata. Ako je recenzija pozi-

tivna, onda u njoj ne piše ništa ili se iznosi neka opća primjedba (poput navedene), ako je pak negativna, onda je najčešće riječ o nepoznavanju bilo problematike bilo metodologije ili pak o nerazumijevanju namjera autora. Jedino gdje je recenzent jak je u zahtjevu popune literature nekim radovima, naravno svojim.

Da, prošla su ta vremena. Ja više nisam mlad, a vremena kada je mišljenje recenzenta bilo ključno ne samo za sudbinu znanstvenoga rada nego i za sudbinu istraživanja prošla su i prije nego što sam se rodio. U 19. stoljeću svaki je imalo važan rad išao na ocjenu Berzeliusu, koji je bio vrhunski autoritet za sva područja kemije. Danas takvih kemičara nema. Malo je i onih koji bi htjeli i znali napisati kvalitetnu recenziju, pa danas znanstvenike treba učiti (ako hoće naučiti!) kako se to radi.¹ No hoće li oni to raditi? Kako stimulirati recenzenta? Koliko je poticajno vidjeti svoje ime na popisu recenzenata uglednog ili manje uglednog časopisa, ne bih znao reći, no ne mislim da je naročito poticajno ni priznanje Elseviera koje se sastoji od moralnog dijela (plakete) i onog materijalnog u vidu jednokratne isplate iznosa od tisuću dolara.² Prava bi stimulacija bila da recenzent prima naknadu – kao svaki radnik – za svoj rad, ako radi brzo i kvalitetno, razumije se. Kad bi recenzent, primjerice, primao tisuću dolara godišnje uz obvezu recenziranja deset radova u roku od sedam dana, mislim da bi bilo malo onih koji bi si priuštiti luksuz odbijanja ili otezanja recenzije. Naknada ne mora biti velika, no kada se netko navikne da mu na kraju godine sjedne na račun očekivani iznos, teško će ga se odreći.

Kao i obično, sve se vrti oko novca. Točno je da se uvijek može naći nekoga tko će raditi za badava, no ako hoćemo dobiti kvalitetno i profesionalno izvršen posao, ipak ćemo ga morati platiti.

Literatura

1. N. Raos, Kako pisati recenziju (i na nju pametno odgovoriti), Arh. Hig. Rada Toksikol. 66 (4) (2015) 323–325.
2. S. Ravindran, Getting credit for peer reviews, doi: <http://dx.doi.org/10.1126/science.caredit.a1600022>.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr